

GERMİYANLI YETİMÎ VE ʻİBRET-NÂMESİ¹

Mahmut KAPLAN- Şirvan KALSIN*

ÖZET

Bu çalışmada Germiyanlı Yetimî tarafından yazılan *İbret-nâme* adlı öğüt manzumesi incelenmiştir. İncelemede İbret-nâme'nin transkripsiyonu ve günümüz Türkçesine aktarımı yapılmış; Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri gösteren metin, dil açısından da değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuna metinde geçen kelimelerin dizini eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yetimî, İbret-nâme, nasihat-nâme, Eski Anadolu Türkçesi

GERMİYANLI YETİMÎ AND HIS ʻİBRET-NÂME

ABSTRACT

In this study, the poem called *Ibret-name* has been examined by Germiyanlı Yetimi while examining *Ibret-name*, it has been transferred into modern Turkish; the text which shows Old Anatolian Turkish language characteristics has been evaluated through language. The words which were shown in the text added to the index.

Key Words: Yetimî, *Ibret-nâme*, advise letter, Old Anatolian Turkish

---

¹ Bu makalede dilbilgisi incelemesi ve dizin Yrd. Doç.Dr. Şirvan Kalsın tarafından yazılmıştır.

* Celal Bayar Üniversitesi Öğretim Üyesi (mahmutkaplan53@hotmail.com) - Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Öğretim Üyesi (sirvank@hotmail.com)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/2 Winter 2009*

1. Yetimî'nin Hayatı ve Eserleri:

İbret-nâme yazarı Germiyanlı Yetimî hakkında kaynaklarda yeterli bilgiye ulaşmak mümkün olmadı. Şair hakkında Tuhfe-i Nâili'de kısaca, şairin Germiyanlı olduğu ve Seyyidgazi Dergahı dervişlerinden olduğu bilgisi verilerek, Hasan Çelebi ve Âşık Çelebi tezkirelerinde şair hakkında malumat bulunduğu kaydedilmiştir. Hasan Çelebi, "Vilâyet-i Germiyan'dan Seydi Gâzi Hânkâhında olan budalânun yetimi ve hânkâh-ı cihanda ser ü pâ bürehne yürüyen abdâllarun bî-ğavf u bîmi idi. Tab'ının bu fende iktidârı irâd olunan kelîmât-ı âb-dârından rûşen ü âşikâr ve zâhir ü be-dîdârdur. Bu şi'r anuñdur:

Gün yüzün görmek diler mehtâb tırılmaz çigzinür
Hâk-i pâyuñ öpmek ister âb tırılmaz çigzinür

Şeb-çerâğ-ı hüsnüñe pervâne olmışdur kamu
Şevküñ-ile mihr-i âlem-tâb tırılmaz çigzinür

Pâs-bânuñdur meger seyyâreler eflâkde
Giceler tâ şubha dek bî- hâb tırılmaz çigzinür

Mâcerâ-yı eşk-içün derd-i derûnum dökmege
Cüy-ı eşkümden yaña dülâb tırılmaz çigzinür

Ey Yetimî gözün aç cân murğ ın itdüdüñ şikâr
İşbu çerğ olmuş per-i çukâb tırılmaz çigzinür

(Çelebi, 1989:1076-1077)

Âşık Çelebi'de ise şu bilgiler vardır: "Anatoli'dan livâ-ı Germiyândan Seydî Gâzî hâneğâhından olan zümre-i abdâlân ve ser ü pâ bürehne yürür dîvânegândan idi. Haqqâ bu ebyâtı kem vâki^c olmamışdur. Ğazel" (1969: yk 95a) diyerek Hasan Çelebi'yle aynı bilgiyi verir ve yukarıdaki gazeli örnek olarak kaydeder. Her iki kaynak da şairin Germiyanlı ve Seydî Gâzi dergahı mensuplarından olduğunu söyleyip şiirlerini beğendiklerini ifadeden öte bir bilgi vermemiştir. Bunun dışındaki kaynaklarda bir bilgiye rastlayamadık.

Şairin gerek *İbret-nâmesi* gerekse eldeki tek şiir olan yukarıda metni verilen gazeli, onun nazımda başarılı olduğu hususunda bir fikir vermektedir.. Her iki manzumeden şairin aruzu kullanmada

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/2 Winter 2009*

başarılı olduğu, akıcı bir uslubu bulunduğuna hükm etmek mümkündür.

Yetimî'nin metnini sunduğumuz *İbret-nâme*'si 99 beyit olup esas itibariyle bir öğüt manzumesidir.

2. İbret-nâme'nin Muhtevası:

Tak kafiye esasına dayalı bir öğüt manzumesi olan *İbret-nâme*, râbita-i mevt ekseninde insanları uyarmak, ölümü hatırlatarak iyi ve güzel işler işlemeye yöneltmek amacıyla kaleme alınmıştır. Yetimî söze, gel, Allah'ın rızasını kazan ve Peygamber'in sünnetine uy, çağrısıyla başlar; dünyanın faniliğini hatırlatarak kendi başından geçmiş gibi şu öyküyü anlatır: Ben bu dünyaya aldandım, bağ bostan düzdüm, zengin oldum, beni bir yere yönetici yaptılar. Sonra bir gün rahatsızlandım, yatağa düştüm. Çoluk çocuk çevreme ağlaşarak toplandılar. Sonra öldüm. Yıkayıcı geldi, beni yıkadı, kefenledi ve namazımı kılıp mezarlığa götürdüler. Gömüldüm, kalabalık dağıldı. Sorgu melekleri gelip bana kabir sorularını sordular. Bütün yaptıklarımı bir bir hatırlatıp işleyip işlemediğimi bana teyit ettirdiler. Kurtuluş yoktu, çünkü her organım yaptıklarımı kendisi söylüyordu. Sonunda iyiliklerim kötülüklerden fazla olduğu için kurtuldum.

şair bu hikâyeyi anlattıktan sonra insanlara kıssadan çıkarılması gereken hisseyi anlatarak iyilik yapmayı, ibadetlere devam etmeyi tavsiye ederken yazana, okuyana ve dinleyene hair dua ile manzumeyi bitirir. Manzume, tarikatta rabita-i mevt denilen tasavvufî tefekkürün bir ifadesidir. Sâlik, rabita-i mevt yoluyla nefsinin olumsuz eylemlerden alıkor, günahlardan sakınarak Allah rızasına ulaşmağa çalışır.

3. İbret-nâme'nin Dil Özellikleri

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış olan İbret-nâme, dönemin özelliklerini büyük ölçüde taşımaktadır. Yer yer yazımdan kaynaklı ikili kullanımlar ve bazı arkaik yapılar görülmüştür ancak bunlar oldukça sınırlıdır.

“EAT'de XIII. Yüzyıldan başlayarak, yazım özellikleri belli kalıplara doğru gitmiştir. Başlangıçta daha çok hareke kullanılmış daha sonra eklerde ve köklerde belirli kalıplar ortaya çıkmıştır. Manzum yapıtlarda kalıplaşma biraz daha geç gerçekteşmiş, Türkçe sözcüklerde imalenin bolca kullanılması ve bunun yazı ile yakın ilgisi kalıplaşmayı geciktirmiştir. Ancak XVI. yüzyılda Arapça ve Farsça sözcüklerin büyük ölçüde kullanılması ve imalenin çok aza inmesiyle düz yazıda kalıplaşan yazım, manzumelerde de kullanılır olmuştur.”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/2 Winter 2009*

(Canpolat, 1995:250). XVI. yüzyılda yazılmış olan İbret-nâme'de de bu kalıplaşma görülmektedir.

Eserin ses ve şekil bilgisi özellikleri aşağıdaki gibidir.

3.1. Ses Özellikleri

3.1.1. Ünlü Uyumları:

İbret-nâme'de damak uyumuna Türkçe sözcüklerde uyulmuştur. *Begenmezdim* (11); *iyem* (11); *sanmayubanı* (9).

Bilindiği gibi Eski Anadolu Türkçesi döneminde bazı eklerin tek biçimli olmasından dolayı kurallı bir dudak uyumundan söz edilemez. İbret-nâme'de de bu durum EAT karakteristiğindedir:

Sürüyübeni (44); *ölice* (39); *yuyıcı* (41); *yumurladı* (46); *tutuldu* (79).

e~i

Metnimizde bazı kelimelerin hem i'li hem de e'li yazımları tanıklanmaktadır:

didiler (79); *dediler* (80); *didüm* (80); *didüm* (75) *dedüm* (81).

3.1.2. Ünsüz Uyumu

EAT'de bazı eklerin eşbiçimcil olmamasından dolayı İbret-nâme'de de döneme paralel olarak ünsüz uyumundan söz edilemez:

Unutulupdur (55); *oğuduğda* (71).

3.1.3. Ötümlüleşme

t->d-

tök->dök- (98); *titreş->ditreş-* (16); Bazı örneklerde t korunmaktadır: *tudağ* (18); *tağıl-* (71); *turuben* (66); *tur-* (65); *tutul-* (79).

-t->-d-

-t̃->-d

Metnimizde son seste böyle bir ötümlüleşmenin aksine korunan örnekler tanıklanmıştır: *dört* (44); *gözet-* (19)

k->g-

gel (1); *gönül* (4); *gör-* (21); *getür-* (18); *gözet-* (19).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/2 Winter 2009*

-ķ->-ġ-

yarlıġar (49); *ķıldıġı* (69); *ķulaġum* (34).

3.1.4. Süreklileşme**b->v-**

ber->vir- (34); *bar->var-* (65)

đ>y

ağak >ayaķ (30); *ıđuķu>uyķu* (92); *ķađġu>ķayġu* (26)

3.1.5. Yutulma**-b->-v>Ø**

sub>suv>su (50)

-g>Ø

ķamuġ>ķamu (28)

-g- >Ø

edġü>eyü (10)

3.2. Şekil Bilgisi**3.2.1. İsim Çekim Ekleri****3.2.1. İlgi durumu**

EAT'de ilgi durumu eki ünsüzle biten kelimelerden sonra *+Uñ*, ünlü ile biten kelimelerden sonra ise *+nUñ* biçimindedir. (Timurtaş, 2005:85) Ekin ünlüsü dudak uyumuna uymaz her zaman dar-yuvarlaktır. Metnimizde de ilgi durumu *+Uñ* ve *+nUñ* ile karşılanmıştır ancak birkaç örnekte ekin ünlüsün düz-dar (*+nuñ*; *+iñ*) biçiminde olduğu tespit edilmiştir.

dünyāniñ yalanı (5); *resuliñ sünneti* (3).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/2 Winter 2009*

3.2.2. Belirtme durumu

Timurtaş EAT’de kullanılan belirtme durum eklerini *+I*/*+(y)I*; *+n* (3. kişi iyelik eklerinden sonra); *+n-I* (3. kişi iyelik ekinden sonra *-n-* yardımcı sesi alan *+I* eki) olarak vermiştir. (2005:87)

Gülsevin ise dönemin belirtme durum eklerini *+I*; *+nI* ve *Ø* olarak vermektedir. Bunlardan *+(y)I*’nin EAT’nin karakteristiği olduğunu; Eski Türkçe döneminde yalnızca zamirlere daha sonraki dönemlerde isimlere de gelmeye başlayan *+nI* ekinin ise EAT’nin ilk eserlerinden bazılarında ve sınırlı olarak kullanıldığını bu sebeple karakteristik olmadığını söylemektedir. (1997:34). Belirtme durum olarak değerlendirilen *+n*’nin ise 3. kişi iyelik ekinin parçası olduğu kanısındadır. Bu durumu da şöyle ifade etmektedir: “1. kişi *+um*; 2. kişi- *uñ* eki gibi 3. kişi de de *+m* eki vardır; ve tıpkı *+um*, *+uñ* eklerinden sonra nasıl kullanılmamış bir belirtme hali fonksiyonu bulunuyorsa, 3. kişi *+m* eki üzerinde de kullanılmamış bir belirtme hali vardır. İşte söz konusu “*+Ø* belirtme hali” ekidir.” (1997:15). Ek için verdiği örneklerden bazıları şunlardır:

Dôst oldur ki seni anuñ gibi söz söylemege komaya (Mrzb. 15b.8);

Yine ma’rifet tañrıyı bilmek bolur ve tevhîd tañrıyı birlemek bolur (Behc.11:6,13) (Gülsevin, 1997:31-33).

Aydur fida kıldım hüseyin için cânumnı (Behc.1:111,29).

Gülsevin (1997:34) aşağıdaki kullanımları eksiz belirtme durumu olarak değerlendirmektedir:

Hağ ta’ala bunlaruñ dükel yazuğın bağışlar (Behc.2:49-B,13);

Rûzigâruñ acısın datlusın datdum (Mrzb.7a-11).

İbret-nâme’de yaygın kullanım *+I* yönündedir. Gülsevin’in eksiz belirtme durumu olarak değerlendirdiği *+n*’li biçimlerin de sık kullanıldığı görülmektedir.

Umarsañ Hağ te’âladan *cinâni* (3)

İdüp rencîde ança *müselmâni* (8)

Çodum vârişlere *evi dükâni* (48)

Ölü *yüzi* şovukdur kimse bakmaz

Gel imdi gör bu kez *şaçın* yolanı (37)

Çıvan sen çün *rızâsın* gözle anuñ (2)

Ri’ âyet kıl Resülüñ *sünnetini* (3)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/2 Winter 2009*

Bilindiği üzere *âzād* sözcüğü ol- yardımcı fiiliyle kullanıldığında nesne almaz ancak kıl- yardımcı fiiliyle kullanıldığında nesne alır.

Hele hayrüm ziyâde geldi şerden

Bi-ḥamdillâh ki *âzād oldum* anı (83) beyitinde “âzād oldum” kullanımında “ol” zamirinin ayrılma durumu ile kullanılması beklenirken “anı” biçiminde belirtme durumu ile kullanılmıştır.

3.2.3. Yönelme durumu

EAT’de yönelme durumu eki +A’dır. Ünlü ile biten bir kelimeye geldiği zaman araya -y- yardımcı sesi gelmektedir. İbret-nâme’de de yönelme durum +A ile karşılanmaktadır. Ecel *ḳayḡusına* düşdüm ne diyem (26)

Şeffi^c eyle *bize* ol mihribânı (96)

Birkaç örnekte yönelme durumu eki +A bulunma durumu işleviyle kullanılmıştır.

Bürâzer bu *cihana* kimse ḳalmaz (63)

3.2.4. Bulunma durumu

+dA biçimindedir. Bir örnekte yönelme işleviyle tanımlanmıştır.

Muṣallâda getüren ḳodı bir dem (65).

3.2.5. Ayrılma durum

Metnimizde EAT döneminin özelliği olarak ayrılma durum ifadesi her zaman +dAn eki ile sağlanmıştır.

Sa^cîd ol *ḳıṣsamızdan* ḥişşedâr ol (92)

Hele hayrüm ziyâde geldi şerden (83).

3.2.6. Fiil Çekimi

Fiil çekiminde EAT’dan herhangi bir farklılık göstermez. Haber ve dilek kiplerinin çekiminde, filimsilerin ve fiil türetme eklerinin kullanımında EAT karakteristiğindedir.

4. Sonuç

Karakteristik bir Eski Anadolu Türkçesi metni olan *İbret-nâme* akıcı bir üslup ile kaleme alınmıştır. Şairin vezni kolay bir biçimde kullanma başarısını göstererek; manzumesini didaktik kuruluktan kurtardığı etkili bir anlatım yolu yakaladığını söyleyebiliriz.

5. Metin

HAZĀ DĀSTĀN-I 'İBRET-NĀME²

Me fā 'ī lün/ me fā 'ī lün/ fe 'ū lün

Bismi'llahi'r-raḥmani'r-raḥīm

Günümüz Türkçesi ile:

1b.1. Gel imdi kıl taleb şāh-ı cihanı Ki ya'nī Ḥālīk-ı ins-ile cānı	Gel şimdi insanların ve cinlerin yaratıcısı olan cihanın şahını iste.
2. Kıvan sen çün rızāsın gözle anuñ Budur emri Ḥudā-yı lā-mekānuñ	Sen kıvan, onun rızasını gözle; mekân- dan müezzeh Tanrı'nın emri budur.
3. Ri'āyet kıl Resūlīñ sünnetini Umarsañ Ḥaḳ te'ālādan cinānı	Yüce Allah'tan cennetleri umarsan Peygamber'in sünnetine uy.
4. Gönül bağlama dünyā-yı deniye Beḳāsuzdur bilürsin işbu fanī	Alçak dünyaya gönül bağlama; bilirsin, bu bu dünya fanidir, geçicidir.
5. Buña aldanma zinhār ey birāzer Ki çoḳdur ḳahbe dünyānıñ yalanı	Ey kardeş yalanı çok olan bu kahpe dünyaya sakın aldanma.
6. Buña uydum beni maḡrūr ḳıldı Düzetdüm bunda bāḡ u büstānı	Ben buna uydum, beni mağrur etti; burada bağ bahçe kurdum.
7. Ğanī oldum cihan milkinde beş gün Ki ḥākim itdiler bir yere beni	Dünya mülkünde beş gün zengin oldum, beni bir yere yönetici yaptılar.
8. Kime 'adl ü kimine cevr iderdüm İdüp rencide ança müsümānı	Kimine adalet, kimine eziyet ederek birçok müslümanı rencide ederdim.
9. Alurdum mālını zulm-ile ḥalḳuñ Yir-idüm şoñunu şanmayubanı	Sonunu (ölümü) düşünmeden halkın malını zorla alıp yerdim.
10. Eyü ata binüp atlas geyerdüm Gezerdüm ben ser-ā-ser gülsitānı	Atlas elbiseler giyip iyi ata binerek gül bahçesini baştan başa gezerdim.
11. Beğenmezdüm yiyem degme ta'cāmı Bu resme besler-idüm cism ü cānı	Değme yiyecekleri beğenmez, vücudumu özenle beslerdim.
2a.12. Ölüm añmaz-ıdum hergiz cihanda Ebed ḳalam şanurdum cāvidānı	Bu dünyada ebedi kalacağımı sanır, ölümü asla anmazdım.
13. Ḳaranlık dünyānıñ nīk ü bedinden	Karanlık dünyanın iyisinden kötüsünden

² *Hzā Dāstān-ı 'İbret-nâme*, Süleymaniye Kütüphanesi, İbrahim Efendi, 588/8.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 4/2 Winter 2009

- İdüp oturmuş-ıdum bir zemânî
 14.Eşit imdi baña nâ-gah ne oldu
 Erişdi çün kazâ-yı nâ-gehânî
 15.Beni dutdı ısıtma başum ağrır
 Komadı gezmege kudret yabanı
 16.Sünüküm ditreşüp beñzüm şarardı
 Kurutdı komadı cismümde kanı
 17.Beni şâhib-firâş idüp yaturdı
 Ki düşdi cânuma ölüm nişânı
 18.Ƨudağum kurudı gâyet şuşadum
 Getürdiler şarâb-ı ergavânı
 19.Gözetdüm dört yaña gördüm ħalâyık
 Yığılmış üstüme pîr ü cevânı
 20.Nazar kıldum yanumda bir melek var
 Kim añladum odur cânım alanı
 21.Anı gördükde ʿaqlum zâ'il oldu
 Bilimezven zemîn ü âsumânı
 22.Dilüm hiç söylemez oldu tıtuldu
 İşâret birle ben çağırdum anı
 23.Didüm bi'llâhi diñle nite geldün
 Didi kabz itmege rûħ-ı revânı
 24.Didüm bir dem emân di baña luħf it
 Didi kimseye virmez[em] emânı
 2b.25.Bakar gözüm velâkin söylemez dil
 Muħaħkaħ oldu ölüm tercümânı
 26.Ecel kaygusına düşdüm ne diyem
 Getürdü ħulħuma almağa cânı
 27.Zen ü ferzend ü hem kavm ü qarâbât
 Benüm çün kamu iderler fiğânı
 28.Atam anam baş açup zâr eyler
 Oğul kıız kamu iderler fiğânı
 29.Bu ħâlet geldi başa çâr u nâ-çâr
 Meded didüm eşitmez kimse beni
 30.Ayağum geh çeküp geh uzaduram
 O ħalde añlaram gözüm yumanı
 31.Kim eydür öldi kim eydür diridür
 Görürler göğsüme el urubanı
 32.Uşah oğullarum ağlaştı cümle
 Görüp bu ħalde ben nâ-tüvânı
 33.Ĥalâlum el urup yırtar yüzüni
 Dirîğâ gitdi evüm pâsubânı
 34.Ƨulağum işidür her ne ki derler
 Cevabın viremez lâkin lisânı
 35.Nefes kesildi tenden gitdi cânım
 Henüz düzülmedi yol armağanı
- edinip bir zaman oturmuştum.
 Ansızın gelen ilahî emirle
 birdenbire bana ne olduğunu işit:
 Beni tutan sıtma, başımı ağrıtır yabanı
 gezecek güç bırakmadı
 Kemiklerim titreşip benzim sarardı, (bu
 illet) cismimde kanımı kurutup tüketti.
 Canıma ölüm belirtisi düştü; beni yatağa
 üşürüp yatırdı,
 Dudağım kurudu çok susadım; bana
 erguvan renkli şarabı getirdiler.
 Baktım dört yanıma yaşlı
 genç hizmetçiler üstüme üşüşmüş.
 Baktım yanımda bir melek var. Onun
 canımı alacağını anladım.
 Önu görünce aklım başımdan gitti;yeri
 göğü fark edemez oldum.
 Dilim tutuldu, hiç konuşamaz oldu;
 işaretle onu çağırdım.
 Allah için söyle dedim: Niçin geldin
 Ruhunu almaya geldim dedi.
 Bir kez bana aman ver dedim. Hiç
 kimseye aman vermem dedi.
 Gözüm bakar fakat, dilim söylemez
 oldu; bu tam ölüm tercümanı oldu.
 Almak üzere canı gırtlığıma getirdi; can
 korkusuna düştüm, ne diyeyim?
 Karım, çocuklarım yakınlarımların hepsi
 benim için feryat ettiler.
 Babam, annem başını açıp ağlar;
 oğullarım, kızlarım feryat eder.
 Başıma bu hal geldi, çaresiz imdat
 dedim, kimse beni duymaz.
 Ayağımı bazan uzatıp bazan çekerim. Bu
 durumda gözümü kapatamı anlarım.
 Görenler göğsüme el koyup kimi ölü,
 kimi diri der.
 Beni bu güçsüz halde gören
 çocuklarım, oğullarım ağlaştı.
 Eşim, evvah evimin koruyucusu gitti
 diye elini yüzüne vurup yırtar.
 Kulağım her söyleneni işitir fakat, dilim
 cevabımı veremez.
 Henüz yol armağanı hazırlanmadan nefes
 kesildi, tenden canım gitti.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/2 Winter 2009*

36. Gözüm ağzım yumuldu bildüm öldüm
Haķıķat ol melek ayırdı cānı
37. Cisim ķaldı dōšek içinde mecrūh
Gel imdi gör bu kez saçın yolanı
- 3a.38. Yüzüm örterler aślā kimse görmez
Çıkar nide iverler hānedānı
39. Diri iken isterler-imiş³
Kaçar imiş öliceķ düsitānı
40. Ölü yüzi sovuķdur kimse bakmaz
Unudurlar-ı mış tizcek öleni
41. Su ılındı yuyucu geldi ol dem
Gelüp cem^c oldu hep halkuñ tıyanı
42. Hem iskāt-ı šalāt [u] şavm u ĩmān
İdüp her sā'il aldı dirhemānı
43. Ta^cām eylediler ol hinde yindi
Segirdüp hızmeye başlar tıyanı
44. Yapışdılar dōşege dōrt yañadan
Beni ķaldurdılar sürüyübeni
45. Benüm hālvette şoydılar geyesüm
Ne ^caybum var-ısa oldu ^cayānı
46. Çıkarup rahmeti ķodılar anda
Yumurladı yuyucu aldı anı
47. Bir akça hayr için şarf itmez-iken
Kaparlar cāme ile cāmedānı
48. Ne kim māl cem^c idüp oldu yaşadum
Ķodum vārişlere evi dükānı
49. Heman hayr itdügi ķalır gişkiye
Ki Tañrı yarlıgar hayr eyleyenı
50. Birisi şı koyar ol bir beni yur
Ditirer hāvf -ı Haķdan üstühānı
- 3b.51. Kefen şarup beni tabuta koyup
Getürür nevbet ile yorulanı
52. Mü'ezzin bañ virür eydür şalādur
Eşidür hāş u ^cām kimdür öleni
53. Kim'önümce kimi ardınça ağlar⁵
Eşidürem kim ise ağlayanı
54. Niçe evler hārab iden ölümdür
Ķavışdurmaz ölüm hıc ayrılanı
55. Niçe sevgülüler⁶ unutulupdur
- Gözüm, ağzım yumuldu öldüğümü
anladım. Doğrusu o melek ruhu ayırdı.
Cismim dōşekte yaralı kaldı.
Gel şimdi bu kez saçını yolanı gör.
Yüzümü örterler, asla kimse görmez;
hemen evi terkedip çıkar, giderler.
(Kişiyi) sağken isterlermiş,
ölünce dostları kaçarımış.
Ölünün yüzü soğuktur, kimse bakmaz.
Öleni çabucak unutularmış.
Su ısındı, yuyucu geldi; halkın tüm
duyanları gelip toplandı.
Dilenciler de iskāt-ı salat, oruç ve im
yapıp dirhemleri aldılar⁴.
Yemekler hazırlandı, yendi; yemeği
yiyip doyan hizmete koşturdu.
Dört yandan dōşeđe yapışıp beni
sürüyerek kaldırdılar.
elbiseslerimi تنها bir yerde soydular; ne
aybım varsa ortaya çıktı.
Yıkayıcı o anda, kenara konulan
sadakayı toparlayıp aldı..
Hayır için bir akça harcamazken (şimdi)
elbiseyi, elbiseleşini kaparlar.
Topladığım mal servet ne varsa
ev dükkān hepsini varislere bıraktım.
Kişiyi sadece yaptığı hayır, iyilik
kalır. Tanrı da hayır yapanı bağışlar.
Biri su koyar, öbürü beni yıkar; Tanrı
korkusundan kemikleri titrer.
- Beni kefene sarıp tabuta koyarak
yorulan ile nöbetleşe götürürler.
Müezzin bağırıp sala verir; herkes ölenin
kim olduğunu öğrenir.
Kimi önümde, kimi arkamdan ağlar. Ben
kimin ağladığını işitirim.
Nice evler harap eden ölüm, ayrılanları
bir daha kavuşturmaz.
Pek çok sevgililerin adı şanı kalmamış,

³ Bu mısradaki vezin tutmuyor.

⁴ Iskāt-ı šalāt: Ölenin namaz borçlarından kurtulması için kılamadığı namazlar karşılığı verilen para, sadaka.

⁵ Metinde "kimi" kelimesi vezin gereği "kim" olarak yazıldı.

⁶ Sevgülüleri kelimesi vezin gereği sevgülüler biçiminde yazıldı.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/2 Winter 2009*

- Gidüpdür kalmayup ad-ile şanı
 56.Niçe ata vü ana eyleyüp âh
 Şanursın göklere çıkdı duĥānı
 57.Selâtinler zebundur mevt elinden
 Sarâyından ayırdı niçe ĥānı
 58.Ķanı benüm diyenler bu cihanı
 Ayak altında yaturlar nihānı
 59.Ķanı Hürmüz Ķanı Hüsrev Ķanı Cem
 Unutduñuz mı Sāmı Ķahramānı
 60. Ķanı Ķayşer gibi ʿanĶā-yı devrān
 Zemīnūñ Ķāʿrı oldı āşiyānı
 61.Ya Ķanı evliyālar enbiyālar
 Risālet kişverinūñ kāmurānı
 62.Ĥuşūşā mefhar-i ʿālem Muĥammed
 Seĥāb iken o şāhuñ sāyebānı
 63.Bürāzer bu cihana kimse Ķalmaz
 Ölüm ne yaĥşı Ķor ne ĥod yamanı
 4a.64.Beni götürdiler çün Ķabre toĥrı
 Yürütdiler niçe soĶaĶ tolanı
 65.Muşallāda getüren Ķodı bir dem
 İmām Ķurdi ilerü varıbanı
 66.Ĥalāyık Ķuruban şaf şaf uyuban
 Derildi bir yire pūr u şübānı
 67.İmām cehr-ile dir Allāhu ekber
 Uyup anuñ didüĝin dir Ķalanı⁷
 68.Selām virüp duʿā Ķıldı cemāʿat
 İlāhı yarlıĝa işbu fulānı
 69.Şalātum Ķıldıĝı demde getürüp
 Getürüp sinüme diñle beyānı
 70.Beni çün Ķodılar Ķabrüm içine
 Tūrābıla yumurlar üşübeni
 71.OĶudılar çü Yāsīni müselsel
 Taĝıldılar oĶuduĝda Ķurānı
 72.Belürdi bir şadā ol dem[de] nā-gāh⁸
 Gelür Münkür⁹ Nekirile revānı
 73.Yir iki yarılır heybetlerinden
 Görürem esvedānı ezrekānı¹⁰
 74.Şorup Rabbümi dīnümü nebīmi
 Ĥavāle Ķıldı odlu bozdoĝanı
 75.Didüm Rabbumdur Allāh dīnüm İslām Dedim, Rabbim Allah, dinim islam,
 Muĥammedür resülüm yoĶ gümānı unutulup gitmiştir.
 Birçok ah eden ana babanın dumanının
 göklere çıktığını sanırsın.
 Sultanlar ölümün elinden düşkündür.
 (Ölüm) pek çok hanı sarayından ayırdı.
 Hani bu dünya benimdir diyenler? Ayak
 altında kaybolmuş yatarlar.
 Hani Hürmüz, hani Hüsrev, hani Cem?
 Sam'ı, Kahraman'ı unuttunuz mu?
 Nerede zamanının anka gibi Kayseri?
 Yuvası yerin altı oldu.
 Ya Peygamberlik ülkesinin mutluları
 evliyalar, peygamberler nerede?
 Özellikle alemin övüncü, bulutun
 gölgelik yaptığı Hz. Muhammed nerede?
 Ey kardeş, bu dünyada hiç kimse kalmaz.
 Ölüm ne iyi ne kötü kimseyi bırakmaz.
 Beni Birçok sokak dolaştırarak kabre
 doğru götürdüler.
 Beni getiren musallaya bıraktı; imam öne
 doğru ileri varıp durdu.
 Genç yaşlı bütün hizmetçiler saf saf
 durup (imama) uydular.
 İmam sesli olarak Allahu ekber der,
 cemaat uyup onun dediğini tekrarlar.
 Cemaat namaz kılıp, Allah'ım bu öleni
 affet diye dua etti.
 Namazımı kılıp beni kabrime getirdiler;
 olayı dinle.
 Beni kabre koyunca üşüşerek üzerimi
 toprakla örterler.
 Sürekli yasin okudular, Kur'an okuyunca
 dağılıp gittiler.
 O anda birdenbire bir ses duyuldu;
 Münker ve Nekir birlikte gelir.
 Heybetlerinden yer ikiye ayrılır;
 esvedanı, ezrakanı görürüm.
 Allahımı,dininimi, peygamberimi
 sordular, ateşli topuzu salladılar.
 peygamberim şüphesiz Muhammed'dir.

⁷ Metinde “uyuban” kelimesi “vezin” gereği “uyup” biçiminde yazıldı.

⁸ Metinde “bilürdi” olan kelime “belürdi” olarak düzeltildi.

⁹ “Münker” metinde “Münkür” olarak harekelenmiştir.

¹⁰ Ezrekân kelimesi metinde “erzekân” biçiminde harekelenmiş.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/2 Winter 2009*

76. Didiler söyle imdi her ne kıldın   Şimdi ne yaptın söyle dediler: Bu
Getürdiler önüme yazılanı   dünyada hayır şer ne yaptıysam sırasıyla
- 4b.77. Ne kim bu dünyâda hayr ü şer itdüm yazılı olarak önüme getirdiler.
Kamu tertîbile evvel ü şânî
78. Çü gördüm sâbîkâ hayr işlerümü   Eski hayır işlerimi görünce hemen
Hemân ikrâra geldüm râyigâni   kolayca ikrar ettim.
79. Dediler şerrüni dağı di imdi   İşlediğin şerleri de söyle deyince
Tutuldu söylemez oldu zebânî   dilim tutuldu, söylemez oldu.
80. Dediler işbu şerr işi kim itdi   Bu şer işi kim işledi, dediler. Onu
Didüm bilmem ben anı işleyeni   işleyeni bilmem dedim.
81. Dediler ger güvâh olsa ne dersin   Eğer tanık olsa ne dersin, dediler. Dedim
Dedüm xanı getürün şâhidânı   nerede, getirin şahitleri.
82. Ayağum ellerüm itdi şehâdet   Ayağım ellerim şahitlik etti. Adil şahitleri
Eşitdüm şâhidân-ı ʿâdilânı   dinledim.
83. Hele hayrum ziyâde geldi şerden   Hele iyiliğim şerden ağır geldi de
Bi-ğamdillâh ki âzâd oldum anı   Allah'a şükür ki ondan kurtuldum.
84. Hâlâş oldum kamu derd ü elemden   O anda bütün dert ve elemelerimden
Bu resme kaldum anda şâdumânî   kurtularak çok sevindim.
85. Cevâbın çünki ben virdim olaruñ   Ben onların cevabını böylece verince
Baña ʿarz eylediler müjdegâni¹¹   beni müjdelediler.
86. Olar kim virmeye Münkir cevâbın   Münker'in cevabını veremeyenlerin yeri
Cehennemdür bilün anuñ mekânı   bil ki cehennemdir.
87. Hüdânuñ emridür hiç kılmaz ârâm   Allah'ın emridir, zebani hiç durmadan
Döger otlu topuzıla zebânî   dinlenmeden ateşli topuzla döver.
88. Kalur dâ'im ʿazâb içinde miskîn   Zavallı sürekli azap içinde kalır. Rabbim
İlâhî kimseye gösterme anı   onu kimseye gösterme.
89. Eliñde var-iken fevt itme fırsat   Elinde fırsat varken kaçırma; Tanrı
Taşadduğ kıl Hüdâ yolına nânı   yolunda sadaka ver.
- 5a.90. Kimesne hâtırın yıkma cihanda   Dünyada kimsenin hatırını yıkma.
Ki Hağ sevmez bilürsin müziyânî¹²   Bilirsin ki Allah zarar verenleri sevmez.
91. Namâzın kıl oruç tut vir zekâti   Namazını kıl, orucunu tut, zekâtını ver
Ki haccitmek gerek kâdir olanı   gücü yetenin de haccetmesi gerek.
92. Sa'îd ol kışşamızdan hişşedâr ol   Gözünü aç, uykudan uyan, özünü tanı
Gözün aç uykudan özünü tanı   kıssamızdan hisse alıp mutlu ol.
93. Hevâya tâbi^c olup nefse uyma   Hevaya bağlanıp nefesine uyma.
Bula şanma zafer nefse uyanı   Nefse uyanın zafer bulacağını sanma.
94. İlâhî umaruz göster cemâlün   Allahım, cemalini görmeyi umarız;
ʿİnâyet eyle dime "len-terânî"¹³   Yardım et, len-terânî deme.¹³

¹¹ Metinde "mezdegan" biçiminde yazılan kelime "müjdegan" olarak yazıldı.

¹² Metinde "kimse" kelimesi vezin gereği "kimesne" olarak yazıldı.

¹³ *Len-terânî*: "Musa tayin ettiğimiz vakitte gelip de Rabbi ona hitab edince: "Ya Rabbi" dedi. "Göster bana zatını, bakayım Sana!" Allah Teala şöyle cevap verdi: "Sen Beni göremezsün. Ama şimdi şu dağa bak, eğer yerinde durursa sen de Beni görürsün!" Derken Rabbi dağa tecelli eder etmez onu un ufak ediverdi. Musa da düşüp bayıldı. Kendine gelince dedi ki: "Sübhansın ya Rabbî, her noksanlıktan

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/2 Winter 2009*

95. Be-ḥaḳḳ-ı sŭre-i Ṭāhā vŭ Yāsin Be-ḥaḳḳ-ı sŭre-i Sebʿal-meṣānī	Allahım, Yasin, Taha ve Fatiha sureleri ve Hz. Muhammed'in hŭrmetine
96. Muḥammed ḥŭrmet-içŭn yā İllāhī Şeffiʿ eyle bize ol mihribānı	bize o sevgili peygamberi Hz. Muhammed'i şefaatchi eyle.
97. Bu ʿİbret-nâmeyi nazm eyler-iken Yetimî dermend-i Germeyānī ¹⁴	Dertli, Germiyanlı Yetimî bu İbret- nâmeyi nazm ederken isyan denizine
98. Ğarīḳ-ı baḥr-ı ʿiṣyān olduĝıyçŭn Dökerdi gözleri dürr-i girānı	gark olduĝu için gözlerinden inci gözyaşları dökerdi.
99. İllāhī rahmet eyle işbu nazmı Oḳuyanı yazanı dinleyeni	Allah'ım bu manzumeyi okuyanı, yazanı ve dinleyeni baĝışla.

6. DİZİN

A

aç- ad, ʿādilān, ʿadl, ağla-, ağlaş-, aĝrı, aĝız, āh, akça, ʿaḳl, al-, aldan-, Allāh, almaĝ, alt, ʿām, ana, ança, anda, anı, ʿanḳā, añla-, añ-, anuñ, ārām, art, armaĝan, ʿarz, aşlā, āsŭmān, ata, atlās, ayak, ʿayān, ʿayb, ayır-, ayrıl-, ʿazāb, āzād,

B

bāĝ, baĝla-, baḥr, baḳ-, bañ, baña, baş, başla-, bedin begen-, beḳāsuz, ben, beñ(i)z, besle-, beş, beyān, bı-ḥaḳḳ, bi, bi'llāhi, bil-, bin-, bir, birāzer, biri, birle, biz, bozdoĝan, bu, bul-, buña, bunda, büstān

C

cāme, cān, cāvidān, cehennem, cehr, cem, cemʿ, cemāʿat, cemāl, cevāb, cevān, cevr, cihan, cinān, cisim, cism, cümle.

Ç

çaĝır-, çār u nā-çār, çek-, çık, çok, çü, çün, çünki

D

daḥı, dā'im, dāstān, de-, degme, dem, denīderd, deril-, dermend, dil, diñle-, dīndirhemān, diri, dirīĝā, ditire-, ditreş-, dög-, dök-, dört, döşek, duḥān, duʿā, dŭsitān, dut-, dŭkān, dŭnyā, dürr-i girān, dŭş-, dŭzet-, dŭzŭl- devrān,

münezzeh olduĝun gibi, dŭnyada Seni görmemizden de münezzehsin. Bu talebimden ötürü tövbe ettim. Ben ŭmmetim içinde Seni görmeden iman edenlerin ilkiyim!" (A'raf, 143.)

¹⁴ Metinde "dermned" biçiminde olan kelime "dermend" olarak yazıldı.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 4/2 Winter 2009

E

ebed, ecel, ekber, el, elem, emān, emr, ergāvān, eriş-, esvedān, eşit, ev, evvel, ey, eydür, eyle-,eyü, ezrekān

F

fānī, ferzend,fevt, figān, fulān, furşat.

G

ganī, garīk, gāyet, geh, gel-, ger, gerek, Germeyānī, getir-gey-, geyesü, gez-, gibi, gişi, git-, gög(ü)s, gök, gönül, gör-, göster-, gözet-, gözle, göz, gülsitān, gümān, gün, güvāh

H

hacc, haq, Haq, haqīkat, halāl, halāş, halāyık, hāl, hālet, hālīk, halk, h alvet, hamdillāh, hān, hānedān, hātır, Husrev, harāb, hāş, havāle, havf, hayr, hazā, hele, hem, hemān, henüz, hep, her, hergiz, hevā, heybet, hıc, hiç, hıç, hin, hişşedār, hizmet, hudā, hürmet, hürmüz,

I

ılın-,ısıtma.

İ

İbret-nāme, iç,içün, iken,iki, ikrār, İlāhī, ile, ilerü, imām, İmān, imdi, İnāyet, ins, ise, iskāt-ı şalat, islām, iste-, işyān, işāret, işbu, işi, iş, işle-, it-, iv-,

K

qabr, kabz, kaç-, qādir, qahbe, qahramān, qalam, qal-, kamu, qanı, qānı, qap-, qarābāt, qaranlık, qavışdur-, qavm, qaygu, kayşer, kazā,kefen,kesil-, kez, kıl-, kışsa, kıvan-, kız, ki, kim, kimesne, kimse, qo-, qoy-, kudret, qulaq, Qurān, quru-, qurut-,

L

lākin, lā-mekān, len-terānī, lisān,l utf,

M

maqrūr, māl, mecrüh, meded, mekān, melek, mevt, mihribān, milk, miskīn, muhaqqak, muhammed, müziyān, mü'ezzin, münkir, münkür nekir, müselmān, müselsel, müzdegān,

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/2 Winter 2009*

N

nā-gāh, nā-gehānī, namāz, nān, natūvān, nazar, nazm, ne, nebī, nefes,
nefs, nevbet, niçe, nide, nihānī, nīk, nişān, nite,

O

o, od, odur-, oğul, oğu-, ol-ol, olar, oruç, ot, otur-öl-, ölü, ölüm,
öñ, 'öñümce, ört-öz,

P

pāsubān, pīr, pūr,

R

rabb, raḥmet, rāyigān, rencīde, resm,
resül, revān, rızā, rūḥ,

S

sā'il, sābıkā, saç, saf, sāhib-firāş, Sa'īd, şalā, salāt, Sāmı, şanıgān,
şarar-, sarāy, şarf, şar-, şavm, seb'al-meşānī, segird-, selām, selātin,
sen, ser-ā-ser, sevgülü, sev-, sin, soñ, sor-, sovuğ, soy-, söyle-, su, süre,
suşa-, sünnet, sünük, sürü-

Ş

şādumānī, şāh, şāhidān, şarāb, şeffī, şehādet, şer, şübān,

T

ta'ām, t̄abi, tabut, tağıl-tāhā, taleb, tanı-, Tañrı, taşadduğ, te'āla, ten,
tercümān, tertīb, tizcek, topuz, toy-, tudag, tur, tut-, tutul-, tuy-, türāb,

U

um-, unud-, ur-, uşāğ, uy-uyku, uzad-,

üstüḥān, üst-, üşü-,

V

var, var-, vāris, velākin, vir-,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/2 Winter 2009*

Y

yā, yaban, yan, yaña, yañadan, ya'ni, yapış-, yarıl-, yarlıg, yarlıga-
yaşa-, yāsin, yatur-, yaz-, Yetimī, yığıl-, yıķ-, yırt-, yin-, yir, yi-yoķ,
yol,yorul-, yum-, yumul-, yumurla-, yur, yuyıcı, yüz,

Z

zā'il, zafer, zār, zebānī, zebūn, zekāt, zemān, zemīn, zen, zinhār,
ziyāde, zulm

KAYNAKÇA

Aşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-şu'arâ*, *Tezkere*, haz. G. M. Meredith Owens,
London 1969, yk. 95a.

CANPOLAT, Mustafa, *Mecmuatü'n-Nezair*, TDK, Ankara 1982.

GÜLSEVİN, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK, Ankara
1997.

GÜLSEVİN, Gürer, Boz, Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi
Kitabevi, Ankara 2004.

Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ*, C II, Ankara 1989.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-
Metin- Sözlük*, Akçağ, Ankara 2005.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 4/2 Winter 2009

